

ILM FAN XABARNOMASI

Ilmiy elektron jurnali

BOSHLANG'ICH SINFLARDA YAXSHI O'QISH MALAKASINING SIFATLARI.

Usmonova Odinaxon Sobirovna

Farg'ona davlat universiteti o'qituvchisi

Annotatsiya: Ushbu maqolada boshlang'ich sinfning tez o'qish, ongli o'qish, ifodali o'qish, va shuningdek o'qish turlari haqida gi ilmiy mulohazalar tahlil qilingan. Tez o'qish ongli idrok etishni ta'minlaydigan o'qishdir. Og'zaki nutq tempiga mos keladigan o'qish tempi normal tezlik hisoblanadi. O'ta tez o'qish va o'ta sekin o'qish matn mazmunini tushunishni qiyinlashtiradi. O'qish tezligi bir dakikada uqiladigan suzlar miqdori bilan belgilanadi.

Kalit so'zlar: o'qish mavzulari, o'qish sur'ati, nutq madaniyati, bo'g'inlab o'qish, sidirg'a o'qish, avtomatlashgan o'qish, analitik bosqich, sintetik bosqich, avtomatlashgan bosqich, ifodali o'qish, to'g'ri o'qish, ongli o'qish.

K.D.Ushinskiy tez o'qish matnini tushunishdan ajralib qolmasligi lozimligini ta'kidlaydi. O'qish tezligi matnini tushunish tezligi bilan muvofiq ravishda o'sishi kerak.

Tez o'qish ongli idrok etishni ta'minlaydigan o'qishdir. Og'zaki nutq tempiga mos keladigan o'qish tempi normal tezlik hisoblanadi. O'ta tez o'qish va o'ta sekin o'qish matn mazmunini tushunishni qiyinlashtiradi. O'qish tezligi bir daqiqada o'qiladigan so'zlar miqdori bilan belgilanadi.

Tez o'qishni ta'minlovchi yo'llar:

- 1.O'qishni turli topshiriklar asosida mashq qilish
- 2.O'qishga qiziqish uyg'otish.
- 3.Rollarga bo'lib o'qitish.

Dialoglarni 2 o'quvchiga o'qitish:

- 1.) oldin tez o'qiydigan o'quvchiga 2)keyin sekin o'qiydigan o'quvchiga;

- 4.Matnini navbat bilan o'qitish.

Ko'pincha o'quvchilar tez o'qiyman deb xatoga yo'l qo'yadilar.

O'quvchilarning o'qish sur'ati bir daqiqada sinflar bo'yicha quyidagicha :

1-sinf: 1 yarim yillikda bo'g'inlab o'qiydi.

2-yarim yillik oxirida notanish matndan 20-25 so'z .

2-sinf: 1-yarim yillikda 25-30 soʻz. 2-yarim yillikda 40-50- soʻz.

3-sinf : 1-yarim yillikda 50-60 soʻz. 2-yarim yillikda 65-70 soʻz.

4-sinf: 1-yarim yillikda 70-80 soʻz.

2-yarim yillikda 80-90 soʻz.

Ongli oʻqish. Asar mazmunini, asarning gʻoyaviy yoʻnalishini, timsollarini , badiiy vositalarini rolini tushunib oʻqish ongli oʻqish deyiladi. Bola asarda tasvirlangan voqea-xodisalarga munosabat bildira olsa, ongli oʻzlashtirgan boʻladi.

Ongli oʻqish quyidagi metodik shartlarga bogʻlik:

- 1.Oʻquvchining hayotiy tajribasiga.
- 2.Soʻzlarning lugʻaviy maʼnosini tushunishga.
- 3.Gapda suzlarning bogʻlanishini tushunishga.

Ongli oʻqish 2 xil ma'noda qoʻllanadi. 1) oʻqish texnikasi;2) oʻqish sifati.

Asar qurilishini tushunish ongli oʻqishdir. Oʻquvchining ongli oʻzlashtirib oʻqigani uning ifodali oʻqiganidan asar yuzasidan berilgan savollarga javobidan aniklanadi. Ongli oʻqish bilan ifodali oʻqish biri ikkinchisini taqozo etadi.

Ifodali oʻqish. Asarni uning goyasiga, yozuvchining niyatiga mos ravishda, oʻqish, asar jozibasini ifodalab, ravon aniq, toʻgʻri oʻqish ifodali oʻqish deyiladi. Ifodali oʻqish adabiyotni aniq va kurgazmali oʻqitishning dastlabki va asosiy formasidir. Oʻqituvchi , ifodali oʻqish orqali asar mazmunini va emotsionalligini oʻquvchilarga koʻrgazmali ravishda yetkazadi.

Intonatsiya – urgʻu, temp, ritm, toʻxtam, ovozning baland-pastligining yigʻindisi. Boʻlar ogʻzaki nutq elementlaridir. Bu orqali qahramonlarining turli kayfiyatlari, ichki kechinmalari ifoda etiladi.

Ifodali oʻqishni egallashning asosiy shartlari:

- 1.Nafasni toʻgʻri olish va toʻgʻri sarflash.
- 2.Tovushlarni aniq talaffuz qilish, burro gapirish.
- Z.Adabiy talaffuz normalarini egallash.

Bular ifodali nutqqa ham taalluqli. Ifodali oʻqish shartlaridan yana biri ovozning baland-pastligi,yoki mliligi,ulush oʻrnida asar mazmuniga mos holda oʻzgartira olishlik.

Ifodali oʻqishga tayyorlanish shartli ravishda uch bosqichga boʻlinadi:

Qahramonlarning xatti-harakatini tahlil qilish, royasini belgilash, badiiy vositalarning vazifasini tushunish. Demak, asar tahlili ifodali oʻqishni taʼminlaydi.

2.Pauzaning, urgʻuning oʻrnni, nutq tempini belgilab olish.

3.Oʻqishni mashq qilish.

ILM FAN XABARNOMASI

Ilmiy elektron jurnali

Avvalo o'qituvchi ifodali o'qish namunasini ko'rsatish zarur. Ifodalilik ko'rgazmalilik demakdir.

Foydalanilgan adabiyotlar ro'yxati:

1. Gapparova T., Shodmonov E. , Eshturdiyeva G.I , “Alifbe ”; “Savod ” ; “ Ona tili ” T ., “O'qituvchi ”1999 yil
2. Safarova R . va boshqalar “Alifbe ” T ., 2006 yil
3. G'ulomova X., Yo'ldasheva Sh .“ Boshlang'ich sinflarda ona tili o'qitish metodikasi ” ma'ruza matnilari T., 2006 yil